

KENTELIOÙ BREZHONEG

War ar Radio

Sizhun XXVI

SIZHUN XXVI
AN ARVESTOU
KENTEL 1
AR SIRK

TK = Tad Kozh

Y = Yannig, e vab bihan

Y - Er sirk oas bet pa oas paotrig, Tad Kozh ?

TK - Ur wech hepken ' oan bet kaset gant ma zad.

Y - Ur wech nemetken !

TK - Ne veze ket kalz sirkoù war ar maez d'an amzer-se.

Y - Ha plijadur az toa bet ?

TK - Plijet kenañ 'oan bet, dreist-holl pa oa deuet ar furlukined war al leurenn.
Daoubleget ' oan gant o ardoù. Kollet en doa unan e vragoù hag e chupenn. Adwisket en doa homañ fall, bountet oa bet gantañ e zivesker er manchoù.

Y - Gwiniderien ' oa ivez ?

TK - Evel-just ... Itribilhet ' oant a-us deomp. Strafulhet ' oan bet pa oa kouezhet unan.

Y - Ha gloazel ' oa bet ?

TK - Ne oa ket , gwallgaset hepken dre ma oa bet slignet ur roued dindan.

Y - Ha diskouezet ' oa bet loened gouez ?

TK - Gwelet 'm boa ul leon evil ar wech kentañ. Klozet ' oa bet en ur gaoued nemet ne oa ket bet serret mat a-walc'h an nor. Hag achapet oa al loen ! Spontet ' oan, me lâr dit !

Y - Adtapet ' oa bet emichañs !

TK - Ne oa ket bet aes. Sentet en doa a-benn ar lin.

Y - Ha gwelet az toa marmouzien ?

TK - A bep seurt, re vihan ha re vras. Gwisket ' oant e-giz an dud : lakaet oa bet un tog bouloutenn da unan ha fichet ' oa unan all e-giz ur vigoudenn. C'hoarzhel am boa. C'hoarzhel o doa an holl. Koulskoude, pa soñjan, e oamp luet ni Bretoned gant an treuswiskadur-se.

GERIAOUEG

kaoued*, ar g. -où cage leurenn*, al l.-où scène	achap, achapet échapper bezañ luet, bet luet être ridiculisé daoublegañ daoubleget se plier en deux fichañ fichet	hepken seulement nemetken seulement, uniquement kenañ très drelst-holl surtout
ardoù, an a. manières furlukin, ar f. -ed clown gwinder, ar gw. -ien acrobate	apprêter, parer, attifer istribilhañ istribilhet suspendre	
marmouz, ar m. -ien singe	sentlñ ouzh, sentet ouzh obéir stignañ stignet tendre strafullhañ strafuilhet tracasser	
roued, ar r. -où filet tog bouloutenn, an t. (logoù b.) chapeau rond		

Er sirk out bet pa oas paotrig, Tad kozh ?

Es-tu allé au cirque lorsque tu étais petit, Grand-père ?

Ne veze ket kalz sirkoù war ar maez d'an amzer-se.

Il n'y avait pas beaucoup de cirques à la campagne à cette époque.

Ha plijadur az toa bet ? Et cela l'avait plu ? (Et tu avais eu du plaisir ?)

Ne oa ket, gwallgaset hepken... Non, malmené seulement...

Klozet' oa bet en ur gaoued nemet ne oa ket bet serret mat a-walc'h an nor.

Il avait été enfermé dans une cage (sauf que) mais la porte n'avait été bien fermée.

Hag achapet oa al loen ! Et la bête s'était échappée !

Ha diskouezet oa loened gouez ? Est-ce qu'on montrait des bêtes sauvages ?

Koulskoude, pa soñjan, e oamp luet ni Bretoned gant an treuswlskadur-se. Pourtant, quand j'y pense, nous étions ridiculisés nous Bretons, avec ces déguisements.

SIZHUN XXVI

KENTEL 2

ER MIRDI

TK = Tad Kozh

Y = Yannig, e vab bihan

E mirdi Breizh emaint

TK - Sell mabig, war an oaled vras-se e veze poazhet ar boued gwechall.

Y - Ne veze ket implijet fornigelloù ?

TK - Fornigelloù ? D'an amzer-se ne veze ket gwelet fornigelloù war ar maez. Dindan an trebez e veze c'hwezhet an tan.

Y - Ha fardet e veze krampouezh ?

TK - Kaletez kentoc'h... Tommet e veze ar billig vras gant delioù pin pe gant bezhin sec'h.

Y - Gant bezhin sec'h ?

TK - War vord ar mor ne veze ket kavet kalz a zelioù pin. Setu e veze lakaet ar bezhin da sec'hiñ war an erin. Mogedet e veze an ti hag an dud. Met ar c'haletez a veze kavet mat dreist-holl goude ma veze bet ledet amann druz warno.

Y - O pebezh kanastell gaer ! Gant ul listrier warni !

TK - Diskouezet e vez fal listri eskemmet gant pilhaouer. Roet e veze dezhañ an dilhad kozh, an houarnaj. Paeet e veze an dud gant listri, bolennoù, pladoù...

Y - O ! Sell Tad Kozh, an armel ledan-mañ !

TK - N'eo ket un armel, mabig, ur gwele kloz eo .

Y - Ha klozet e veze ar gweleoù gwechall ? Ha perak 'ta ?

TK - Evel-se... an tad hag ar vamm ne vezent ket gwelet gant o bugale...

Y - Marteze... Nemet klevet e vezent sur a-walc'h !

TK - Setu amañ ul lapous bugel ! An delz hiziv e oar ar vugale muioc'h eget o zud !

GERIAOUEG

delienn* an d. delloù <i>feuille (d'arbre)</i>	c'hwezhañ an tan c'hwezhet an tan	druz gras ledan large
fornigell*, ar f. -où <i>fourneau</i>	<i>allumer le feu</i>	
kanastell*, ar g. -où <i>buffet</i>	fardañ fardet	
oaled*, an o. -où <i>foyer</i>	<i>préparer</i>	
kaletez* (s. -enn) ar g. <i>galette</i>	klozañ klozet	
eskemm (en e.) <i>en échange</i>	<i>enfermer</i>	
pln (s.-enn*) pin bezhin <i>goémon</i>	mogediñ mogedet	
erîn an e. -où <i>dune</i>	<i>lumer, enfumer</i>	
houarna] -où <i>ferraille</i>	poazhañ poazhet	
gwele-kloz ar gw.-k. -où-k. <i>lit clos</i>	<i>cuire</i>	
liltr al l. <i>vaisselle</i>		
liltrier al l. -où <i>vaisselier</i>		
pillhaouer, ar p. -ien <i>chiffonnier</i>		
trebez an t.-où <i>trépied</i>		

Tommet e veze ar billig vras gant delloù pln pe gant bezhin sec'h.
On chauffait la grande poêle à l'aide d'aiguilles de pin ou de goémon sec.
 Ha fardet e veze krampouezh ? *Est-ce qu' on préparait des crêpes ?*
 Diskouezet e veze al liltr eskemmet gant ar pillhaouer.
On montrait la vaisselle à échanger avec le chiffonnier.
 Paet e veze an dud gant liltr, bolennoù, pladoù...
On payait les gens avec de la vaisselle, des bols, des assiettes...
 Ha klozet e veze ar gweleoù gwechall ? *On fermait les lits autrefois ?*
 Setu amañ ul labous bugel ! *Celui-ci est un numéro !*

 SIZHUN XXVI
 KENTEL 3
 AN DISKOUEZADEG

TK = Tad Kozh
 Y = Yannig, e vab bihan

Y - Klevel 'm eus war Radio Breizh-Izel ez eus un diskouezadeg er mirdi.

TK - Peseurt diskouezadeg, mabig ?

Y - Hini Lalaisse. Sell, war ar gazetenn emañ ivez.

TK - Lalaisse, an tresour brudet ?

Y - Anavezout a rez e oberennoù ?

TK - Evel-just ! Gwelet am boa e dresadennoù e mirdi Sant Jermen e- kichen Paris pa oan bet er gêrbenn evit ar wech kentañ . Bamet oan bet war an taol. Ne oan ket pinvidik met prenet 'm boa un adskeudenn.

Y - Peseurt hini ?

TK - Hini ar Bigoudenned, evel just ! 150 vloaz zo ' oa bet graet tro Breizh gant an arzour-se evit tresañ ar gizioù e pep broig. Treset ha livet ' oant gantañ. Un testeni dispart

TD - Deomp buan neuze.

Y - Na dilhad kaer a veze gwisket gant hon hendadoù !

TK - An dilhad se ne vezent ket douget bemdez, mabig !

Y - Ker e vezent gwerzhet, sur a-walc'h !

TK - Ne vezent ket kavet da brenañ. Galvet e veze ar c'hemener da zont da labourat d'ar gêr ha fardet e vezent da geñver an euredoù.

Y - Neuze ne vezent ket gwisket alies.

TK - Ne veze gwisket an dilhad cheuc'h-se nemet da vont d'ar pardonioù, d'ar gouelioù meur.

Y - Ha treset ez eus bet dilhad pemdez gant Lalaisse ivez ?

TK - Kalz nebeutoc'h...Ne oa ket dedennet an arzourien gant pilhoù ar re baour. Trellet ' oant gant ar gwiskamantoù brodet.

GERIAOUEG

adskeudenn*, an a. -où <i>reproduction d'une image...</i>	brudañ brudet <i>réputer</i> bamañ bamet <i>étonner émerveiller</i>	dispar <i>sans pareil</i> cheuc'h <i>chic, distingué</i>
diskouezadeg*, an d. - où <i>exposition</i>	dougen douget <i>porter</i> gwiskañ gwisket <i>mettre un vêtement</i>	da geñver <i>à l'occasion</i>
glz* ar c'h. -ioù <i>guise</i>	trellañ trellet <i>éblouir</i>	
oberenn*, an o. -où <i>oeuvre</i>		
taolenn*, an d. -où <i>tableau</i>		
eured, an e. -où <i>mariage</i>		
Kêrbenn, ar g. où <i>capitale</i>		
arzour, an a. -ien <i>artiste</i>		
gouel, ur g. -ioù <i>fête</i>		
gwiskamant, ar gw. -où <i>vêtement costume</i>		
kemener, ar c'h -ien <i>tailleur</i>		
hendad, an h. -où <i>ancêtre</i>		

Peseurt diskouezadeg, mablg ? *Quelle exposition, liston ?*
 Anavezout a rez e oberennoù ? *Tu connais ses oeuvres ?*
 Ne oan ket plnvidk met prenet 'm boa un adskeudenn.
Je n'étais pas très riche mais j'avais acheté une reproduction.
 Na dilhad kaer a veze gwisket gant hon hendadoù.
Qu'ils étaient beaux les habits que revêtaient nos ancêtres.
 An dilhad-se ne vezent ket douget bemdez, mablg !
On ne portait pas ces vêtements tous les jours, liston.
 Ker e vezent gwerzhel, sur a-walc'h ! *On les vendait chers sûrement !*
 Ne veze gwisket an dilhad cheuc'h-se nemet da vont d'ar pardonloù, d'ar
 gouelloù meur.
On ne mettait ces vêtements chics que pour aller aux pardons, aux grandes fêtes.
 Ha treset ez eus bet dilhad pemdez gant Lalaisse Ivez ?
Lalaisse a-t-il aussi dessiné des habits de tous les jours ?
 Kalz nebeutoc'h... *Beaucoup moins...*
 Ne oa ket dedennet an arzourlen gant plhoù ar re baour.
Les artistes ne s'intéressaient pas aux chiffons des pauvres.
 Trellet e oant gant gwiskamantoù brodet.
Ils étaient éblouis par les habits brodés.

SIZHUN XXVI

KENTEL 4

AR SINEMA

TK = Tad Kozh

Y = Yannig, e vab bihan

Y - Tad Kozh, sellet 'l oa ouzh ar film war an tele dec'h ?

TK- Ya... Evit ur wech ma oa skignet un abadenn a-feson.

Y - Filmoù Charlot a blij dit ?

TK - Dreist l Ar film kentañ a oa bet gwelet ganin pa oan paotrig a oa bet savet gant Charlie Chaplin, "Ar beilh war an aour". Soñj mat 'm eus. Deuet 'oa termajied d'ar vourc'h.

Y - Termajied ? Piv ' oa an dud se ?

TK - Lesanvel ' oant bet evel-se gwechall dre ma veze diskouezet ganto skeudennoù fiñvus gant ul letern majik.

Y - Pelec'h oa bet dalc'het an abadenn ?

TK- Karri ar marichal ' oa bet prestet dezho dre ma oa deuet fall an amzer .
Istribihet ' oa bet ul liñser ouzh un treust.

Y - Azezet ' oa an arvesterien ?

TK - Ar re o doa degaset ganto kador pe skabell... Ar re all a oa gourvezet war ar plouz a oa bet ledet war al leur-zi.

Y - Paeet ' loa ker ?

TK - War dro dek gwenneg 'm boa paeet.

Y - Plijet 'oas bet ?

TK - Kenañ-kenañ, me lâar dit l Dirollet ar sal da c'hoarzhin ken fentus e oa an abadenn. Ha fromet e oan-me ivez memestra. Lonket ' oa bet e chik gant Fañch AR C'HASTRIG ha darbet ' oa bet dezhañ mougañ. Chomet oa e chik a-dreuz e c'hourlañchenn. Skoet ' oa bet dezhañ war e gein betek ma oa bet dislonket gantañ : Charlie CHAPLIN ' oa o c'hoari war ar skramm hag er sal ' oa un abadenn all !

GERIAOUEG

gourlanchenn*, ar c'h - où <i>gorge</i>	bezañ dalc'het bet dalc'het <i>avoir lieu</i>	a-feson <i>comme il faut</i>
llñser*, al l. -ioù <i>drap</i>	bezañ darbet da bet darbet da <i>avoir failli</i>	a-dreuz <i>de travers</i>
bourc'h*, ar v. ioù <i>bourg</i>	bezañ gourvezet <i>être allongé</i>	fentus amusant, <i>comique, plaisant</i>
chik, ar c. -où <i>chique (de tabac)</i>	bet gourvezet <i>dirollañ dirollet</i>	flñvus <i>mobile, mouvant</i>
gwenneg, ar gw. (gwenneien) <i>sou</i>	dirollañ dirollet <i>éclater (de rire...)</i>	
letern, al l. -où <i>lanterne</i>	fromañ fromet <i>s'émouvoir</i>	
marichal, ar m. -ed <i>maréchal-ferrant</i>	lesenvel lesanvet <i>surnommer</i>	
karrdi, ar c'h. -où <i>hangar, garage</i>	ledañ ledet <i>étaler</i>	
plouz, ar p. <i>paille</i>	lonkañ lonket <i>avalier</i>	
termajl, an l. -ed <i>sallimbanques</i>	mougañ mouget <i>étouffer</i>	
skramm, ar s. -où <i>écran</i>	skignañ skignet <i>diffuser</i>	
skabell, ar s. -où <i>escabeau</i>	skeiñ skoet <i>frapper</i>	
treust, an l. -où <i>poutre</i>		

Evit ur wech ma oa skignet un abadenn a-feson.

Pour une fois qu'on diffusait une émission correcte.

Dreist l Ar film kentañ a oa bet gwelet ganin pa oan paotrig a oa bet savet gant Charlie Chaplin, "Ar beilh war an aour".

Super ! Le premier film que j'ai vu lorsque j'étais enfant était un film de Charlie Chaplin, "La ruée vers l'or".

Deuet 'oa termajled d'ar vourc'h. *Des sallimbanques étaient venus au bourg.*

Lesanvet 'oant bet evel-se gwechall dre ma veze diskouezet ganto skeudennoù flñvus gant ul letern majlk.

Ils avaient été ainsi surnommés autrefois car ils montraient des images animés avec une lanterne magique.

Azezet 'oa an arvestourien ? *Les spectateurs étaient-ils assis ?*

Kenañ-kenañ, me lâar dit l Enormément, je te le dis l

Charlie Chaplin ' oa o c'hoari war ar skramm hag er sal 'oa un abadenn all.

Charlie Chaplin jouait à l'écran et dans la salle il y avait un autre spectacle l

SIZHUN XXVI

KENTEL 5

AR C'HOARIVA

TK = Tad Kozh

Y = Yannig, e vab bihan

(Sonerezh "Ar Basion Vras")

TK- Er c'hoariva ' oas bet ar miz tremenet ?

Y - Ya, o welet "Ar Basion Vras" gant Strollad Ar Vro Bagan.

TK - Ha dispar ' oa bet evel boaz.

Y - Dreist l Tad Kozh l Dreist l Ha sonerezh kaer da heul.

TK - Gwechall ne veze ket sonerezh met kanet e veze kantikoù.

Y - Gwechall ? C'hoariet e veze ar Basion Vras gwechall ?

TK - Gwechall gozh e veze lidet dirak ur mor a dud met difennet e oa bet gant ar veleien.

Y - Perak 'ta ' oa bet difennet ?

TK - Peogwir e veze ribotel da heul, ha tommet mat e veze da lod eus an arvesterien.

(KAN "Ev chistr 'ta Laou)

Y - Gant piv e veze c'hoariet ?

TK - Gant tud ar vro, evel don.

Y - Eveldout Tad Kozh ? Pignet out bet war al leurenn ur wech bennak ?

TK - Ur wech nemetken ' oan pignet da geñver Gouel Ar Bleun Brug e Rumengol a-raok ar brezel.

Y - Piv ' oas o c'hoari, Tad Kozh ? Jezuz-Krist ? Poñs Pilat ?

TK - Judaz, ma Mabig paour l Ya, c'hoariet am boa an treltour brein. Evel-se n'en doa ket padet pell an abadenn evidon.

Y - Ha perak 'ta ?

TK - Sachet ' oan bot gant Paolig hop dale betek an ilern yen.

GERIAOUEG

lliz*, an i. -où <i>église</i>	kanañ kanet <i>chanter</i>	dispar <i>sans pareil</i>
beleg, ar b. -iein <i>curé</i>	lidañ lidet	
brezel, ar b. -ioù	<i>célébrer fêter</i>	
<i>guerre</i>	ribotañ ribotet	
c'hoariva, ar c'h. -où	<i>mener une vie de</i>	
<i>théâtre</i>	<i>débauche</i>	
lfern, an i. -ioù <i>enfer</i>		
kantik, ar c'h -où		
<i>cantique</i>		
treltour, an t. -ien		
<i>traître</i>		
Paolig,		
<i>surnom du diable</i>		
porched, ar p. -où		
<i>porche</i>		

Ya, o welet "Ar Bason Vras" gant Strollad Ar Vro Bagan.
Oui, pour voir "La Passion" de Strollad Ar Vro Bagan.
 Dreist l Tad kozh l Dreist l Ha sonerezh kaer da heul.
Super l Grand-père l Super l Et de la belle musique avec ça l
 Gwechall gozh e veze lidet dirak ur mor a dud met difennet e oa bet
 gant ar veleien.
Jadis on la célébrait devant une foule de gens mais cela avait été défendu par les curés.
 Peogwir e veze ribotet da heul. Car on faisait la fête ensuite.
 Ha tommet mat e veze da lod eus an arvesterien.
Certains spectateurs étaient échauffés par la boisson.
 Gant tud ar vro, evel don. Par des gens du pays, comme moi.
 Pignet out war al leurenn ur wech bennak ? Es-tu monté une fois sur scène ?
 C'hoarlet 'm boa an treltour brein. J'avais joué le traître corrompu.
 Sachet ' oan bet gant Paolig hep dale betek an lfern yen.
J'avais sans attendre été attiré en enfer par Paolig.

YEZHADUR/GRAMMAIRE

AN AMZER DREMENET KEVRENNEK / LE PLUS QUE PARFAIT

Nous avons vu dans la leçon XXII que le présent composé (amzer vremañ kevrennek) est comparable au passé composé français quant à sa construction mais il ne se confond pas avec celui-ci dans son utilisation.

Le présent composé s'emploie lorsque l'action a eu lieu dans la période de temps qui est actuellement en cours ou susceptible d'avoir une influence sur le présent.

Ex Aet eo ma c'harr-tan gant al laer.
On m'a volé ma voiture.
 Klasket ho peus ar perc'henn.
Vous avez cherché le propriétaire.

Mais c'est le plus-que-parfait (amzer dremenet kevrennek) qui est de rigueur lorsque l'action s'est déroulée dans un temps entièrement passé. Dans les deux cas le Français emploie le passé composé, ce qui peut entraîner une confusion chez celui qui apprend le Breton. Il importe donc de bien différencier les deux emplois.

Comparez Er bloaz-mañ eo bet fall an eost.
Cette année la moisson a été mauvaise.
 Warlene ' oa bet fall an eost.
L'an dernier la moisson a été mauvaise.
 Hiriv 'm eus gwelet Yann.
J'ai vu Yann aujourd'hui.
 Dec'h 'm boa gwelet Yann.
J'ai vu Yann hier.
 Bremañ 'm eus debret un tamm gwastell.
J'ai mangé un morceau de gâteau maintenant.
 A-raok 'm boa debret un tamm bara.
J'ai mangé un morceau de pain avant.

Le plus-que-parfait se construit à l'aide du participe passé et l'imparfait de l'auxiliaire Bezañ (être) pour les verbes intransitifs, et l'imparfait de l'auxiliaire Kaout (avoir) pour les verbes transitifs.

Le plus-que-parfait remplace presque toujours le passé simple qui n'est plus utilisé dans la langue parlée.

gwelet am boa anezhañ dec'h
gwelet az poa (az toa)
gwelet en doa
gwelet he doa
gwelet hor boa (hon doa)
gwelet ho poa
gwelet o doa

*je l'ai vu hier
tu l'as vu
il l'a vu
elle l'a vu
nous l'avons vu
vous l'avez vu
ils/elles l'ont vu*

kouezhet e oan dec'h
kouezhet e oas
kouezhet e oa
kouezhet e oamp
kouezhet e oac'h
kouezhet e oant

*je suis tombé hier
tu es tombé
il/elle est tombé(e)
nous sommes tombés
vous êtes tombés
ils/elles sont tombés (es)*

ERRATA (SIZHUN XXIV)

Geriaoueg kentel 2, lenn : brasoc'h (comparatif)
gwelloc'h (comparatif)
keroc'h (comparatif)
suroc'h (comparatif)